

Vad är meningen?

av Bengt-Åke Wennberg

Hjärnan är ett nätverk av neuroner som självständigt kommunicerar med varandra och skapar vårt medvetande. Detta gäller sannolikt också sociala system som är ett nätverk av självständiga personer som mellan sig formar en "mening" med det som sker.

Vetenskapens värld den 20 april 2015 gav mig ledtrådar till att bättre förstå hur man gemensamt skulle kunna hantera de komplexa förlopp jag berättade om i min förra blogg.

Problemet med de komplexa förloppen är att de formas av autonoma och i viss mån fria aktörer. Trots att aktörerna är "fria" tycks de emellertid vara fångna i mönster. Trots sin autonomi kan de enskilda aktörerna låsas fast i en ödesbestämd utveckling. Friheten som man tror sig ha i den lilla skalan verkar vara en illusion i den stora.

Denna känsla av vanmakt inför utvecklingen karaktäriserar den svenska situationen i dag. I debatten förs fram skäll och gnäll på personer, myndigheter och beslut men ingen verkar ha kraft att föreslå samlande lösningar eller peka ut en för oss alla trovärdig färdriktning. Ingen verkar förstå komplexitetens natur. Mål och goda intentioner finns i överskott men det är mycket prat och lite verkstad.

Trovärdigheten och tilliten till varandra och till våra ledningsstrukturer är låg. Vi verkar inte förstå hur ett samordnat beteende uppstår och varför det blir som det blir när vi gör som vi gör – eller kanske ändå oftare – varför allt förblir vid det gamla och oönskade trots att det görs så omfattande omorganisationer och genomförs så kostsamma och vällovliga åtgärder.

Vetenskapens värld handlade om hjärnan och om medvetandet. Den princip man nu arbetade med i denna forskning skiljde sig helt från alla andra ansatser, och alla andra vetenskapliga modeller, som vi känner till. Den skiljer sig också från så, som man vanligen diskuterar om samverkan och samarbete.

Forskarna konstaterade att medvetandet inte satt någon särskild stans i hjärnan, utan att det uppkom som en direkt konsekvens av det interaktiva samspelet mellan miljarder neuroner i hjärnbarken. Dessa neuroner i hjärnbarken bildade ett nätverk som ständigt utbytte signaler med varandra. En signal medförde en reaktion som i sin tur födde en ny reaktion osv. Man konstaterade att det var denna *interaktiva aktivitet* mellan självständiga neuroner som verkade generera medvetandet. I enlighet med deras observationer, så skulle alltså medvetandet kunna beskrivas som en konsekvens av ett av hjärnbarken framställt "interaktivt mönster". All annan aktivitet i kroppen påverkades, så länge vi var vakna, av detta "medvetande".

Jag menar att denna nya föreställning om ordningens uppkomst, radikalt skiljer sig från vår vanliga syn på naturen och alldeles särskilt på fenomenet "medvetande". Observationerna stödjer inte att det sitter ett litet överjag någonstans i hjärnan och styr oss och hjälper oss att skilja mellan gott och ont. De stödjer heller inte att hjärnan kan liknas vid en problemlösande dator som rationellt behandlar information som kommer från våra sinnesorgan och vårt minne. Hjärnforskarnas observationer är mer kongruenta med bilden att vi, när vi är vakna, är fångna av det "medvetande" som skapas av det interaktiva signalmönstret mellan neuronerna i hjärnbarken.

En sådan tolkning bekräftar åsikten att vi inte viljemässigt kan styra detta mönster eftersom det är en konsekvens av miljarders neuroners självständiga signalerande. Medvetandet verkar därför bli som det blir. Tankeverksamhet måste därför uppfattas som ett äkta komplext förlopp.

Det paradoxala är dock *att vi med vårt medvetande kan studera vårt medvetande*. Vi kan viljemässigt lära oss att observera och förstå hur vi tänker och känner, och därmed hjälpa våra neuroner att gemensamt

bestämma sig för att finna mera rimliga och önskvärda interaktiva mönster och tolkningar av omvärlden, än sådana som leder oss fel. Vissa mönster befästs och andra inte. Floden skapar sin fåra. Ett skäl till denna unika förmåga är att vi har ett språk, och använder det, i vår kommunikation med andra. Vi förstår oss själva genom andra.

Forskarnas föreställning om de interaktiva mönstrens funktion i hjärnbarken har stora konsekvenser för hela vår världsbild. Den pekar på en helt ny förståelse av naturens ordning och av hur livet uppstår. Den gemensamma faktorn är *interaktiva mönster*. Låt oss därför flytta oss ut ur den mänskliga hjärnan.

På samma sätt som neuronerna är enskilda självständiga enheter som samspelar med varandra genom sina signaler så är vi människor enskilda självständiga enheter som samspelar med varandra genom vår kommunikation och vårt språk. De interaktiva principer som forskarna använder sig av för att förstå hjärnan skulle därför kunna användas på makronivå såväl som på mikronivå.

Om vi kan tala om att hjärnbarken producerar ett medvetande för oss som individer så skulle vi också kunna tala om att människor genom sina interaktiva mönster med varandra producerar ett slags, ännu outforskat, "gemensamt" medvetande som i grunden styr vad vi tycker att vi kan och bör göra i samspelet med varandra.

En sådan tankefigur tvingar oss emellertid att förkasta tanken på en hierarkisk eller rationalistisk "ordning" som styr vårt beteende, känslor och tänkande. Medvetandet blir istället till genom våra interaktiva mönster. Om jag tillåter mig att överföra hjärnforskningsprincipen till mitt arbete med samarbets- och samverkansfrågor så blir den aktivitet, "sensemaking", som jag beskrev i min förra blogg plötsligt mer begriplig.

Om det interaktiva mönstret mellan människor fångar in oss, var och en, i en slags mening med det skeende vi gemensamt deltar i, och om denna mening driver oss alla att omedvetet handla som vi gör, så blir det förstås viktigt att vi gemensamt försöker skapa oss en bild av denna mening – särskilt vid tillfällen då vi känner oss fångna i, och verkar driva mot, oönskade tillstånd. En sådan aktivitet skulle då kunna kallas "sensemaking". I flera av mina texter har jag och andra kallat en period, då denna aktivitet måste utövas, för en "sökperiod".

Först genom att förstå den grundläggande princip, som presenterades i Vetenskapens värld – de interaktiva mönstrens betydelse – och därmed

också kopplingen mellan interaktiva mönsters makro och mikro, har David Snowdens beskrivningar av "sensemaking" blivit begripliga för mig.

De interaktiva mönster vi – var och en av oss – deltar i har således en slags "mening". De har en betydelse som vi har anledning att leta efter och utforska. Vi kan göra detta med varandra. Kan du i dina samtal med andra om de förhållanden ni är upptagna av, urskilja sådana mönster. Det är exempelvis sådana mönster som gruppterapeuter lägger märke till och som – när de kan föras upp till ytan – kan påverka deltagarnas uppfattning om de skeenden de deltar i och därmed göra det möjligt att påverka dem. Något som stärker de deltagandes självkänsla och livskvalitet.

Referenser

Bion W R (1961): Experiences in Groups. London: Tavistock Publications

<http://www.bengtharry.me/?p=2345>